

Uničevanje nedolžnih ljudi

Ivo Žajdela

Na pisanje o t. i. logaški klavnici sta se odzvala tudi zakonca Albreht iz Logatca. Ko nam je Robert Albreht sporočil, da je pri njegovih štirih stricah Albreht iz Rovt verjetno napaka, smo ga prosili, da nam posreduje o njih več podatkov.

Farne spominske plošče v Hotedršici

V drugem nadaljevanju o t. i. logaški klavnici je pisalo: »Družina Albreht še vedno nima napisane nobenemu grobu, čeprav so v tistem obdobju odšli v Logatec kar štirje sinovi, ki se niso nikoli vrnili.« Pisal nam je sorodnik štirih bratov Albreht iz Rovt in pojasnil, da so se njegovi strici z drugimi domobranci umaknili na Koroško ter bili potem vrnjeni in umorjeni drugje, ne v Logatcu.

Družina Albreht Takole nam je pisal Robert Albreht iz Logatca: »Z velikim zanimanjem prebiram nadaljevanje o povojnem dogajanju v Logatcu in okolici, saj je velik krvni davek v tej tragediji pustila tudi moja družina. V drugem nadaljevanju (8. oktober) ste v prispevku *Genocid v Rovtah* omenili štiri brate Albreht iz Rovt, ki so bili bratje mojega očeta. Moj oče je edini še živeči od devetih otrok rodbine Albreht. Domačija leži na začetku

Rovtarskih Žibrš, gledano iz Logatca. Tam sta živela Janez Albreht (roj. 18. 12. 1883, umrl za pljučnico 22. 4. 1947) in Marija Albreht (roj. Vehar 2. 4. 1903, umrla 20. 1. 1988), ki sta imela osem sinov in eno hčerko, med njimi Jožeta (2. 3. 1921), Janeza (14. 4. 1923), Rudolfa (16. 3. 1925) in Antona (19. 12. 1927). Njihov uradni datum smrti je določen s statusom po vojni pobitih oseb in je 31. 12. 1947, čeprav so se kot domobranci maja 1945 umaknili na Koroško, bili vrnjeni na Teharje in od tam odpeljani v smrt na eno od komunističnih morišč.

Drugi otroci so Mihael, umrl star približno 13 let, ko je služil na neki kmetiji, kjer je umrl zaradi zastrupitve rane, Alojz (roj. 29. 5. 1932, umrl 20. 4. 1996), Leon (roj. 9. 4. 1935), moj oče kot edini iz te družine, ki še živi, Francišek (roj. 16. 10. 1937, umrl 18. 1. 2007) in Marija, poročena Grdadolnik (roj. 23. 2. 1942, umrla 15. 12. 2005). Vsi štirje preživeli otroci so si kasneje ustvarili družine in tako uspešno popeljali rod Albrehtov naprej. Zato nas je čedalje več, ki hočemo resnico zase in za naše naslednike.

Štirje strici Med vojno so nekega dne enega od sinov (Ivana) mobilizirali partizani, od koder je po nekaj mesecih pobegnil, saj

je videl, kako so partizani zverinsko umorili duhovnika na Zaplani. Kar nekaj časa se je skrival v gozdu pod domačo hišo, kamor mu je mati skrivaj nosila hrano in obleko. Ker se je bal maščevanja partizanskih enot in ker je videl na lastne oči, kako okrutni so lahko, se je javil na italijanski komandi v Logatcu. Italijani so ga pripravili in odpeljali v taborišče v Italijo, a je od tam kmalu pobegnil in se pridružil drugim trem bratom (Tonetu, Jožetu in Rudolfu) v domobranski enoti v Rovtah. Tu so vsi štirje bratje na strani braniteljev naroda delovali v domobranski enoti v Rovtah. Po mojem dosedanjem prepričanju so se s to enoto tik pred koncem vojne umaknili na Koroško v Vetrinj, od koder so bili z angleško prevaro vrnjeni na Teharje. Tam so bili junija 1945 zverinsko umorjeni.

Zato me je zmotila omemba mojih štirih stricev, kot da so se javili po vojni v Logatec in bili tam tudi umorjeni. S to verzijo se ne strinja niti moj oče, zato vas lepo prosim, da mi poveste, od kod vam ta podatek, saj bi mi kakršna koli informacija o tem dogajanju močno olajšala ustvariti si pravo sliko tistih usodnih dni. O povojnih pobjah sem v zadnjem času prebral že kar nekaj knjig in iz njih sem si ustvaril približno sliko, kaj dejansko se je v tistem času pri nas dogajalo. Zelo pozdravljam pisanje o tistih krvavih dneh, saj mora nekdo jasno in glasno spregovoriti o tej bolečini, ki jo ljudje nosijo še vedno v sebi. Želim pa tudi, da bi moji otroci zvedeli resnično plat zgodovine, če je že mi nismo.

Lahko vam povem tudi to, da je moja stara mama vse do svoje smrti leta 1988 upala na vrnitev svojih štirih sinov, saj ji ni bilo dano zvedeti krute resnice. Zelo sem vesel, da ima vaš članek velik odziv v našem kraju in upam da se bo veliko ljudi odločilo napisati vidnja tistih dni. Le tako bomo počasi sestavili mozaik resnice.« Tako Robert Albreht iz Logatca.

Družina Jereb Pisala nam je tudi njegova žena Martina Albreht in nam (tudi na našo prošnjo) posredovala nekaj podatkov o svoji družini: »V članku je bil omenjen župnik France Dovžan iz Rovt. Med vojno je bil v Rovtah župnik Jože Zalokar, ki ga je oblast po vojni zaprla. Kakšni dve leti je bil rovtaški duhovnik Jeglič (imena žal ne vem) in moj oče je videl, kako so ga nekoč pred cerkvijo bra-

li. Leta 1950 je nastopil Viktor Schweiger, ki me je tudi krstil.

Prav tako v članku navajate ime Babčnik. To je bil Jože Mivšek, po domače Babčnik (njegova žena je bila babica in je pomagala pri porodih, zaradi tega tudi tak vzdevek). Živel je na Planinah v Rovtarskih Žibršah in je izdajal.

Moja mama Terezija (kasneje poročena Molk) je bila stara osem do devet mesecev, ko se je njen oče Alojz Jereb iz Rovtarskih Žibrš, št. 4, moral iti javit v Logatec. Takrat je bil v hiši tudi Babčnik in moja babica ga je prosila, naj ostane mož doma, naj ne gre, ker se noben možki ne vrne. Imela sta pet majhnih otrok. Babčnik pa je rekel, da ni to nič takega. Ko je dedek stopal skozi hišna vrata, vedo moj stric in tete povedati, da je moja mama spustila nenavaden kriček glas, kot da bi vedela, da se bo zgodilo nekaj hudega. Na veliko srečo se je njen oče (moj dedek) čez nekaj dni vrnil domov. Med tem je moja babica vsak dan hodila na dom k Babčniku prosit, naj moža spustijo. Tako je po njegovi zaslugi ostal živ.

Ko se je dedek vrnil domov, je bil popolnoma spremenjen. O tej zadevi ni nikoli nič govoril. Ko smo se mi, njegovi vnuki, učili doma na krušni peči kakšno zgodovino in smo spraševali o partizanih, je včasih začel jokati in takrat je tudi kaj povedal, vendar nam je zabičal, da tega v šoli ne smemo povedati, češ da ga lahko odpeljejo.

Družina Molk Glede svojega očeta Jožeta Molka (roj. leta 1938 na Petkovcu pri Rovtah) pa lahko povem, da so njegovega brata Naceta Molka Nemci zaprli v ljubljanske zapore in se je 9. maja, ko je bila Ljubljana osvobojena, vrnil domov na Petkovec. Ker doma ni bilo hrane, mu je mama svetovala, naj se gre javit. Od takrat ni bilo več sledu o njem. Imel je še brata, ki je služil pri četnikih in se je še pravi čas umaknil v Italijo, od koder je odšel v Avstralijo. Kot vidite, sta obe družini mojih in moževih staršev hudo zaznamovani, zato naju oba veseli, da se o tej boleči zadevi piše.

Kot zanimivost vam lahko povem še naslednje. Kot otroka

me je mama vedno pošiljala po semena za setev k neki ženi, po domače Mihovi mami, ki je živela v bližini; sama sem živela v Rovtarskih Žibršah, št. 4. Dovesedno vsakokrat me je peljala v svojo kamro in s stene snela sliko, na kateri so bili njen mož in vseh devet otrok, ter mi vedno pokazala, katere sinove čaka, da se vrnejo. Kje pa so, sem jo nekoč vprašala. 'V vojsko so šli in jih še niso spustili domov. Vsak večer pustim vhodna vrata odprta, da bodo lahko prišli domov,' je odgovorila. Kasneje sem se poročila z njenim vnukom /Robertom Albrehtom/. Samo predstavljam si lahko bolečino, ki jo je kot mama prenašala ob izgubi štirih sinov. Zaradi izgube svojega brata v osamosvojitveni vojni leta 1991 mi je žal del te bolečine poznane.« Tako nam je pisala Martina Albreht iz Logatca.

Družina Reven Robert Albreht nam je posredoval tudi pričevanje svoje mame Vide Albreht, rojene Reven, ki ga je dobil komaj pred kratkim, čeprav je mama umrla pred dvema letoma. Naslovila ga je *Kruti spomini na otroška leta*.

»Začelo se je leta 1942, julija meseca, ko so očeta aretirali Italijani in odpeljali na Rab, od tam pa se je po 14 mesecih vrnil domov. Doma smo ostali otroci v starosti od dveh mesecev do sedem let, mama, bolna stari oče in stara mati. Ko je oče prišel domov, so se začele nove težave. Ker so partizani napadali vas Hotedršico (čeprav v njej ni bilo nobenega okupatorja), je oče odšel k domobrancem, da bi zaščitil družino. Do 4. maja 1945 je bil

Spomenik žrtvam komunizma v Hotedršici

narednik v Hotedršici. 4. maja je prišel domov, prinesel mami iz bunkerja križ in rekel, naj ga spravi, da ga ne razbijejo. Poslovil se je in odšel od nas za vedno. Čez tri dni, 7. maja, je umrl stari oče. Našega očeta ni bilo na pogrebu. Ko je pogrebni spreved odšel od doma, še ne sto metrov od hiše, se je izza hiše vsula brigada partizanov, da bi dobili svojo žrtev – našega očeta. Naša osemdesetletna stara mama je povedala, da očeta ni doma. Doma sta ostala še štiri leta stara dvojčka in najmlajša, tri leta stara sestra. Ker so potem zasliševali in spraševali, če je bil ata doma, so otroci odgovorili z 'da'. Takrat je eden zavrnil nad materjo in jo udaril s puško: 'Vidiš, mrha stara, ti lažeš, otrok pa je nedolžen in je po pravici povedal.' Očeta pa ni bilo več, saj je bil že na Koroškem.

Trinajstega junija so nam zaprli še mamo. Ko so jo prišli iskat, smo bili doma. Prosila jih je, da pomolze še kravo, da bodo otroci imeli vsaj mleko. Ko so jo hoteli odpeljati, smo otroci kričali, naj nam pustijo mamo. Ker nas niso mogli utišati, so začeli streljati v zrak. Otroci smo se stisnili k stari materi, mamo pa so odpeljali na 'štangi' na kolesu. Na mostu v Hotedršici je od vsega hudega zavriskala in zavpila, naj dajo otrokom jest, saj ni bilo nobene hrane pri hiši. V gradu v Logatcu je bila zaprta en teden, ostalo pa v Šentvidu pri Ljubljani. Ker ni bilo hrane, sva šli s sestro prosit, da bi dobili kakšno moko za močnik ali kruh. Doma je bilo sedem lačnih ust. Šli sva eno uro daleč, da naju ne bi nobeden poznal, saj nama je bilo hudo. V času, ko je bila mama zaprta, so vaščani govorili, da je ne bo več nazaj, saj so vedeli, kaj se dogaja, in da bodo nas otroke dali v Srbijo. Osemdesetletna stara mati je ob palici šla prosit, naj nas pustijo, da bo ona skrbela za nas.

29. junija je mama k sreči prišla domov. Imela je krvavo grižo in uši, mi doma pa smo jih imeli še več. Ko je šla proti domu, sta dva možka v domači hiši ravno razkosavala našega telička, ki sta ga

pobila. Ko sta zagledala mamo, sta rekla: 'Joj, Cila gre.' (Ime ji je bilo Cilka). Računala sta, da je ne bo več nazaj. Od lastnega je potem morala plačati kilogram mesa, da nam je vsaj juho skuhalo. Ostalo pa je šlo v neznanu.

Povojno zaničevanje Pozneje so se še vrstili pritiski in preiskave. Prišli so s policijskimi psi in prebrskali vse seno na podstrehi – iskali so ata, čeprav je bil že mrtev. Pobrali so tudi vse 'deke' od otrok, v katerih je bilo polno bolh in uši. 'Deke' so bile italijanske. Zaničevanje in poniževanje se je nadaljevalo. Če je bilo v šoli treba kaj narediti ali nastopati, smo bili dobri. Če pa so delili 'Unra' pakete ali kaj drugega, smo bili nevidni in nas ni bilo zraven. Takrat smo samo gledali in se spraševali zakaj tako.

Rada bi šla v šolo, pa nisem mogla, saj je bilo treba delati tudi za kosček kruha, samo da smo preživeli. Brata, ki sta bila dvojčka, so vseskozi poniževali. Če sta kaj naredila ali ne, sta bila kriva. Mama tudi ni mogla stalno kontrolirati, kaj počneta, če nas je hotela preživeti. Neki borec jih je preimenoval v 'heroja', da sta bila še bolj uporna. Brat Nikolaj je namesto k vojakom emigriral v Avstralijo, drugi, France, pa je ostal doma in se ni pobral do smrti.

Ata je imel dosti knjig in svojih rokopisov oziroma iger, ki jih je sam napisal. Bil je amaterski igralec. Prišel je poznani domačin in nam odnesel vse knjige, atove rokopise. Nazaj je s ciničnim nasmehom prinesel samo 'Črno knjigo' in nekaj brošur. Vse drugo je ostalo pri njem ali kje drugje. Ko sem v devetdesetih letih poskusila dobiti vsaj nekaj nazaj, ni bilo nič, čeprav so njegovo igro *Črna žena* še igrali. Radi bi imeli vsaj njegov rokopis, da bi ga lahko imeli tudi vnuki.

Veliko je za pisati, samo živci so slabi. Koliko smo vredni domobranci otroci, pa nas še zdaj spoštovani tov. Potrč in njegovi kolegi opozarjajo v državnem zboru in na TV, saj za 'prebrisanje' veljajo človekove pravice, mi pa smo še vedno 'koloboranti', golazen in 'pokveke'.

Tako je svoje spomine napisala Vida Albreht, roj. Reven. ■